

CARTES DES DE L'ALTIPLÀ INTERIOR

Josep Mª Fernández de Henestrosa (PPH)

1. INTRODUCCIÓ
2. ESTIMATS GERMANS I GERMANES
3. MOLT ESTIMATS GERMANS I GERMANES
4. FELICITATS
5. SETMANA SANTA. ABRIL DE 2002
6. TRES ANYS DESPRÉS DE LA MEVA ARRIBADA. 23 DE JULIOL DE 2003
7. CARTES DES DE L'ALTIPLÀ INTERIOR... AL CAPVESPRE.
20 DE MAIG DE 2004
8. CARTES DES DE L'ALTIPLA INTERIOR... AL CAPVESPRE.
29 DE MAIG DE 2004

Josep Fernández Henestrosa (PPH), va viure a Bolívia durant més de 30 anys, a Qorpa, amb els Aymares, a més de 3.000 metres d'alçada.

Va morir el dia 31 de maig de 2004, després de tres anys d'una enfermetat progressiva, durant la qual no va deixar d'escriure les seves cartes.

Les cartes de PPH són el resultat d'un diàleg entre amics que ha durat més de 20 anys. PPH va ser un gran amic i són molts els que s'han sentit els seus amics.

En aquestes cartes es poden reconèixer trets de la vida i del capvespre de PPH. Són bastants els que ens han dit que desitjarien seguir deixant-se acompanyar per elles.

INTRODUCCIÓ. CARTES DES DE L'ALTIPLÀ INTERIOR

L'any 1983 el fenomen d'El Niño va provocar una terrible sequera a l'altiplà bolivià. Les ONG es van mobilitzar, amb el jesuïta Lucho Alegre al capdavant, i van dissenyar un gran pla per comprar i distribuir les llavors de *papa* recuperables, abans que les consumissin els famolencs camperols que les posseïen. Es volia salvar la collita de l'any següent i varietats de patata que porten dos mil·lennis d'adaptació a les extremes condicions climàtiques que hi ha als 3.800 - 4.100 m d'altitud. A més a més, havien d'aconseguir llavors de cereals i altres conreus aptes per a l'altiplà, que es podien adquirir a d'altres llocs. La parròquia de Q'urpa fou un dels centres més actius del Pla sequera '83.

Com a nou director regional de Centro de Investigación y Promoción del Campesinado (CIPCA) - La Paz, em corresponia organitzar amb PPH tota la logística del Pla sequera. Vam fer plegats un primer viatge per la seva extensa parròquia, per parlar amb els dirigents de les comunitats camperoles. Va ser un dia molt intens. Visitarem més d'una dotzena de comunitats a Jesús i a San Andrés de Machaqa. Aquella nit ens vam recollir per a la missa i el sopar al menjador de Q'urpa (si hi ha algun lloc en el món relacionat amb l'esperit d'una persona, aquest és el menjador-cuina de Q'urpa identificat amb l'esperit de PPH). Després de l'Evangeli, Pepe va fer memòria del què va viure aquell dia: "Vas adonar-te, a Chama, d'aquella nena, que a penes podia amb el pes del germanet, que carregava en el seu *aguayo*, amb quin afecte el tractava? I, a Qonqo Likiliki, amb quina delicadesa i respecte els dirigents van convidar a sortir aquell borratxo que tant molestava? I les quatre patates que em va regalar la velleta que vam dur en el *jeep* a Titicani Tacaca? ... Això sí que és l'òbol de la vídua! I així va estar recordant quatre o cinc escenes més." I jo, sonso, preocupat amb les meves llavors i els meus dirigents, no m'havia adonat de res! És com si haguéssim vist la mateixa pel·lícula, i jo no m'hagués assabentat de l'argument fins que en Pepe no me l'hagués explicat.

Què li va donat el poble aimara a PPH?

És ja un tòpic dir que els pobres ens evangelitzen. Però la tòpica deixa de ser-ho quan veiem quins efectes ha produït en una persona concreta, PPH, deixar-se evangelitzar per uns pobres concrets, els aimares de Jesús de Machaqa. Amb la seva generositat, el seu amor, la seva fidelitat, la seva hospitalitat, les seves ganes de viure, de gaudir, de ballar... aquest poble tan sofert li va anar transparentant la imatge de Déu. D'aquest Déu encarnat en Jesús de Natzaret, i encarnat al poble aimara, que pateix molta mort, però que també viu i celebra molta vida. Per a Pepe va ser un procés tan llarg com la vida oclusa de Jesús: 30 anys. Prenent una frase d'una homilia del P. Kolvenbach, Pepe em parlava de vegades de com era de transparent Déu en l'aimara. Per a ell era evident aquesta transparència de Déu en els aimares de la seva parròquia, una evidència que, per als que no teníem uns ulls tan purificats, era bastant difícil. En la seva última carta PPH escrivia:

“Crec que l’experiència de la “totalitat” és quelcom desconcertant. (Recordareu les vegades que us he escrit o comentat sobre aquesta experiència de la totalitat expressada en aquest “formatget” que m’oferien en acomiadar-me d’una casa i que era l’únic que tenien.. o el refresc, o l’únic catre,... en una cosa està el “tot” que no és allò que ens sobra, sinó el que és necessari...) Així, sentir-se a l’interior, dins el cor d’una persona que t’ha permès creuar aquesta porta, sense voler et canvia.

Què li va donar PPH al poble aimara?

Com diem a Bolívia, Pepe “se rajó” per la gent de la seva parròquia. Va fer tot el que estava al seu abast per millorar llurs condicions de vida: va crear el CETHA (Centre d’Educació Tècnica i Humanística Agropecuària), l’ESA (Equip de Salut de l’Altiplà), la granja de Q’urpa, la formatgeria, la xarxa de catequistes, de diaques aimares, va atorgar nombroses beques... Són moltes obres, per a les que va comptar amb molts bons col·laboradors. Aquestes realitzacions les feia de tot cor, però com a repèl. No era un gran organitzador, ni gestor d’institucions. No era aquest el seu carisma, ni crec que per aquí hagi anat la seva millor contribució al poble aimara. El millor que li va donar a la seva gent va ser una mirada: mirar-la amb els ulls de Déu. I Déu dialogava amb la seva mirada i Pepe podia veure també la imatge de Déu reflectida en aquests ulls increïblement brillants dels aimares. I això els feia sentir la seva dignitat de persones, de fills de Déu. Els feia aflorar el millor que hi havia en ells. Els feia créixer. Per això, la gent de la seva parròquia s’apropava a Q’urpa a visitar PPH, per a “trobar-lo a faltar”, per sentir-se bons, dignes, amables...

Què ens deixa PPH a nosaltres, els seus amics?

Fa poc més de tres anys, PPH va tenir una hemorràgia. El seu gran amic i company, Mariano, estava al seu costat. A la clínica, quan ja s’havia controlat la crisi, Pepe li va dir: “Mariano, això o és càncer o és fibrosi. Ambdues malalties són mortals, ho acceptem així?”

Amb l’acceptació de la proximitat de la mort, Pepe comença a concentrar-se en el que és essencial. Han estat tres anys de vida pública en un altre context social i geogràfic, molt diferent del dels seus trenta anys anteriors. Però amb una nova proximitat als seus aimares, la proximitat d’estar experimentant, com ells, que “la mort era el més quotidià”. I tots els que ens hi hem apropat, visitant-lo, o “xatejant” amb ell per internet, o llegint les seves cartes, no ens adonàvem que estàvem tractant amb un veritable mestre espiritual, un mestre d’humanitat.

Pepe ens ha mirat amb els ulls de Déu, i ha vist el millor que tenim: ha cregut en cadascun de nosaltres, ha esperat el millor de nosaltres i ens ha estimat. I aquesta mirada ens ha ajudat a creure en nosaltres mateixos, a tenir esperança i a estimar-nos una mica més. I ens ha fet sentir que val la pena mirar el món, la gent i a nosaltres mateixos amb uns ulls nous, amb els ulls de Déu. Per això, malgrat el seu precari i, a voltes, angoixós estat de salut, continuava convocant tanta gent.

Xatejant amb ell un mes abans de la seva mort ens preguntàvem en què es basa la nostra fe. I ens contestàvem que a aquestes alçades de la vida, la nostra fe es basa en l'experiència d'haver apostat les nostres vides pel camí de Jesús de Natzaret i adonar-nos que ningú de nosaltres no pot pensar per a si mateix una vida millor que la que hem tingut, que tot el que he viscut ha estat "el millor que m'hagués pogut passar". I això malgrat que som conscients d'haver fet un munt de bestieses en la nostra vida, puix que, com deia Sant Ignasi, de part de Déu tot és gràcia i de part meva tot és impediment.

La vida i la mort de Pepe han estat una gran lliçó d'allò que ens escrivia dos dies abans de morir: "viure estimant la gent és l'únic que val la pena en la vida".

Marcos Recolons

Juny 2004

2. SINTI MUNATA JILATANAKA, KULLAKANAKA (ESTIMATS GERMANS I GERMANES)

M'haureu de perdonar un altre cop per haver-me endarrerit en enviar-vos la carta des de l'altiplà interior. No m'ha estat possible fer-ho abans.

La gran bona nova d'avui, quant a les proves, és que ja puc deixar l'oxigen. S'ha acabat això d'anar arrossegant la “trompa”... I tot i que penso que ja no la necessitaré més, no tornaré l'aparell fins a la propera revisió, el mes vinent. És per a gaudir-ne en colors!!!

M'imagino que compartireu la meva alegria amb aquesta bona notícia.

Un altre motiu del retard és que he pensat en la gent que torna de vacances i no he volgut que es trobessin amb un altra llarga carta d'en Pepe H... i diguessin: “ja la llegiré un altre dia...”

I, finalment, l'altra raó de la tardança ha estat que, quan gairebé ja la tenia escrita amb motiu dels 30 anys d'ordenació sacerdotal del dia 11 de setembre, els esdeveniments, sobtats primer i desconcertants després, em van deixar “sec”. Volia comentar-vos una mica de la meva història al servei de la comunitat com a sacerdot, però en començar a escoltar com s'utilitzava el “Nom de Déu en và”, per a intentar-nos convèncer que es pot continuar matant, no vaig tenir esma ni per seguir ni per enviar-la. Un altre dia us faré arribar els comentaris sobre el sacerdocí.

Jimmy Zalles, des de Bolívia, m'expressava molt bé què sentia arran d'aquells esdeveniments:

“M'aterroritzen també certes interpretacions religioses: Com, uns i altres, poden parlar de Déu i alhora de venjança? Estic esparverat. No comprenc com pretenen que Déu pugui beneir aquest odi i anihilament mutu dels seus fills, en el seu nom!”

Dol veure com s'usa (abusa?) de paraules com solidaritat, –en uns– i de santedat –en altres– aplicada a quelcom tan absurd com col·laborar amb la guerra, o de justícia per defensar la insadollabilitat d'uns pocs per tenir mes que els altres.

Ningú gosa parlar de l'Imperi del Nord, perquè diuen que ja està passat de moda l'anti-americanisme, guanyat a pols per les invasions, enderrocaments de governs, bombes atòmiques, prepotències i arbitriaritats jurídiques i legals davant els tractats ja signats...

Ningú no gosa parlar de la manipulació religiosa dels diversos fonamentalismes que, d'entrada, sembren la por dins del cor del poble, paralitzant-lo amb la resignació, i després el criden a morir per aquells que els han matat el cor.

Els mitjans de comunicació i els grans polítics ens diuen que cal ser “egoistes intel·ligents”, és a dir, volen fer-nos creure que es pot presentar la veritat convivint amb la mentida, que es pot parlar d'una guerra santa, el premi de la qual és gaudir de dones, mentre llurs dones viuen marginades i vexades fins a situacions inhumanes...

Ara vull compartir amb vosaltres les reflexions d'aquest temps infaust que ens fan viure i, que, a mesura que passen els dies, més ens afecta. I per això, no he trobat una manera millor que la d'utilitzar l'última carta des de l'altiplà que vaig escriure en la que crec poder expressar la vivència dels últims anys. Tot i que és molt feixuga, espero que no us cansi massa i que, altrament, us doni pau.

És una carta inspirada en una frase d'un dels escrits d'en Ferran Manresa, on ens convidava a "caminar per la vida amb un cor misericordiós", com el de Jesús, i que jo, en la carta, ho he entès com caminar amb el cor misericordiós del poble, els nous crucificats de la terra. Avui en rellegir-la, m'he trobat convidat a una nova tasca: la de rescriure-la de nou, però copsant aquí a la ciutat, al primer món, el que vosaltres i altres m'heu començat a revelar a través de la vostra vida com a homes i dones que silenciosament caminen amb un cor misericordiós, deixant-se "afectar" per la vida amenaçada i disminuïda que aneu palesant. No cal viure a l'altiplà exterior –si bé ajuda– per "ser entranyables", "tendres" i "delicats" davant de la vida amenaçada i disminuïda dels nostres germans i germanes pobres.

Crec que davant de la situació violenta que ha saltat a la primera plana com a conseqüència de l'atemptat terrorista contra les torres de Nova York, ens convé esguardar els innombrables rostres de cada persona que pateix i, tenint-los ben presents, intentar caminar amb un "cor misericordiós", com repeteixo un munt de vegades en la carta que adjunto.

Una mirada als crucificats de la terra ens durà, d'una banda, a tenir uns ulls diferents amb què veure el nostre món, de tal manera que:

Deixi de ser normal que la nostra "eficàcia" econòmica s'hagi d'aconseguir amb la pobresa, la fam, l'atur o l'esclavatge de milions d'éssers humans.

Deixi de ser normal que hi hagi diners per anar a la Lluna o a Mart, o per a armes, i no n'hi hagi per posar fi a la fam del món

Deixi de ser normal que es gastin els que faci falta per buscar cadàvers "de primera" víctimes d'un accident aeri..., mentre que no es mou un dit per evitar que morin éssers vius de "tercera", que viatgen pel mar amuntegats en una pastera llardosa.

Deixi de ser normal aquesta "saviesa de Caifàs" que sempre conclourà que "és millor que mori un home" (o un poble, o molts) perquè visquin uns pocs que s'arroguen l'existència de tot.

Deixi de ser normal que, convençuts, anomenem a tot això "progrés". I es comprèn també per què resulta tan conflictiu Jesús, quan desemmascara aquesta "saviesa".

Deixi de ser normal, en una paraula, l'òptica dels privilegiats i dels poderosos del planeta, per més que vingui assessorada per inacabables bibliografies o títols acadèmics.

Deixi de ser normal, i racional, i justa.

I per una altra part, ens permetrà créixer en humilitat i en esperança, aprendre d'aquests petits grups humans que sofreixen i que continuen sent l'encarnació dels benaurats; és a dir, dels pobres, humils, misericordiosos, nets de cor, pacífics, dels que ploren i dels que són perseguits per causa de la justícia.

Sona tan estrany dir –o àdhuc insinuar– que els pobres ens poden fer créixer en humanitat...!

Que “estimar als enemics”, continua sent vàlid avui, i que això de tornar a l’ull per ull i dent per dent, és un pas enrera!

Que 2000 anys anunciant l’evangeli no mostrin el menor tret de misericòrdia!

Que això de la guerra és la traducció social de la pena de mort i la negació dels drets humans!

Que sempre es trobin justificacions a ambdós costats perquè els petits i indefensos paguin el preu de l’opció per la mort!

La Història no se’ns haurà escapat de les mans, mentre continuem creient en la Humanitat.

Una abraçada. Us estima.

Pepe H.

3. SINTI MUNAT JILATANAKAMPI, KULLAKANAKAMPI (MOLT ESTIMATS GERMANS I GERMANES)

Caminar per la vida amb un “*cor misericordiós*” sembla ser el tarannà que avui se'ns demana als cristians; el nou grau d'humanització que el nostre món necessita demana d'homes i dones seguidors de Jesús i de la Bona Nova esperada pels pobres. Des de l'altiplà, de nou, intentaré compartir aquesta experiència de forma que els qui ja fa temps han trobat el seu propi altiplà trobin una nova llum que els ajudi en el seu caminar com a seguidors de Jesús.

Hem rebut en la fe que l'amor de Déu esdevé en la història misericòrdia. És a dir, en el temps present, l'amor es tradueix en misericòrdia (commoure's davant la vida amenaçada i disminuïda).

Jesús va caminar per la vida amb un “cor misericordiós” i avui, des de l'altiplà, em sento convidat a seguir-lo amb aquesta forma de viure.

No faré un comentari des de la Bíblia, per més que una lectura de l'evangeli des d'aquesta perspectiva ajudaria a aprofundir i a percebre que Jesús caminà amb un “cor misericordiós”, perquè va saber ser “obedient” (escoltà) el “cor misericordiós” del seu Pare. Us convido a rellegir la Paraula de Déu des d'aquell text que fa: “El Senyor, el Déu compassiu i clement, pacient, misericordiós i fidel, que conserva la misericòrdia per a mil generacions, que perdona la culpa dels pares en els fills, néts i besnéts” Èxode 34, 6, fins el text de la paràbola del Pare Misericordiós de Lluc, 15.

Aquesta mateixa lectura des de la convivència quotidiana amb la gent de l'altiplà adquireix un nou significat i també convida a caminar juntament a un poble que, si bé d'una forma minoritària, camina com Jesús, amb un “cor misericordiós”. De la vida d'ells i sobretot d'elles, d'aquesta “petita resta”, sí que m'entretindrà una mica més per poder expressar-me i comunicar-me amb tots vosaltres en aquesta tasca d'aprendre a caminar amb un “cor misericordiós”.

Un “*cor misericordiós*” se'm revela cada cop que assisteixo a una reunió de dones: unes vegades elles soles als seus centres de dones; d'altres, les més, amb els seus marits. Acostumen a fer pinya entre elles: si són joves i estan embarassades se senten protegides, privilegiades, aconsellades i acompanyades pels seus companys que saben què els espera. Si estan amb les seves guagües de mesos, aixecaran un cercle protector que va des de “carregar-se-les” a l'esquena mentre dormen, fins a donar-les de mamar les vegades que convingui, si és que aquesta se sent insegura. Si les criatures són més grans, sempre tindran una llaminadura o un tros de pa que les entretindrà fins que arribi l'hora de l'àpat compartit entre totes. En les seves guagües està la concreció de la vida amenaçada i disminuïda que configura la seva persona. El seu ésser “entranyable” adquireix mil rostres, cadascun d'ells inoblidable.

Un “cor misericordiós” que se'm revela veient les dones al costat dels fogons de casa seva tot preparant el dinar en aquests últims anys en què la sequera i les glaçades han malmès els cultius. Fa un temps, escrivia en els apunts d'exercicis quant a la segona forma d'humilitat: “*I en la pràctica de cada dia, es tradueix en ser delicats amb tots. No*

fer cap mal a ningú, perquè estem enamorats de la Vida. Al costat dels pobres, ho anem aprenent: fent com ells, brollant la Vida d'allà on sembla que no hi ha res; recobrant la Vida allà on està més amenaçada; agrupant la Vida de les deixalles que els rics aboquen als marges de les ciutats i del camp”.

Paràgraf inspirat un dia en veure com una dona preparava una sopa amb uns ingredients que no eren res i que qualsevol de nosaltres hagués tirat a les escombraries. Recobrava la vida d'unes minúscules patates malmeses pel cuc, d'unes pastanagues eixarreïdes i d'unes fulles resseques de ceba. Recollint les deixalles del nostre consumisme, servia una sopa a la seva família i als amics que estàvem visitant-los.

Un “cor misericordiós” se'm revela veient com les autoritats comunitàries, durant el seu any de dirigents, dediquen tot el seu temps al servei de la seva comunitat anant amunt i avall per aconseguir millores per a les seves escoles i per als seus centres de salut, que se l'atengui bé en salut, s'adobin els camins, que els membres de la comunitat facin les paus quan hi ha baralles, que els visitants se sentin ben acollits... En el servei a la comunitat, ens mostren que hi ha més alegria en donar que en rebre.

Un “cor misericordiós” se'm revela en les festes de carnestoltes quan veig com els comuners esgarrapen a la terra alguns solcs de patates i llurs mans prenen els primers fruits i amb els llavis els besen, com demanant a la “Pachamama” que enguany no els falti la sembra i tinguin prou per menjar.

Un “cor misericordiós” se'm revela escoltant les benediccions que els catequistes fan abans dels àpats comunitaris. Benediccions que sempre acaben en un record als orfes, a les vídues, als pobres, als qui pateixen a les presons, als malalts, als qui estan de viatge o a la caserna lluny de la família, a...

Un “cor misericordiós” se'm revela quan uns pares plens de criatures, emparen i reben als fills de la seva cunyada, o de la germana morta, duplicant, a voltes, la pròpia família,

Un “cor misericordiós” se'm revela en els comentaris que fan a la lectura de la passió o les llàgrimes que vessen davant unes diapositives o vídeos sobre els sofriments de la passió de Jesús. En el patiment s'identifiquen en Jesús.

Un “cor misericordiós” se'm revela amb el tracte que la gent té amb els borratxos que irrompen a una reunió o a la mateixa capella. Un estrany respecte i condescendència, lluny de qualsevol judici moral o repulsa condemnatòria, per més que destorbin la bona marxa de la trobada. Sempre hi haurà qui sap fer-se'n càrrec amb delicadesa.

Un “cor misericordiós” se'm revela en com reben al fill o a la filla que ha anat a treballar a la ciutat i, després d'un llarg temps, ve a “trobar-los a faltar”. En acomiadar-los, els omplen de “tot”, car el poc que tenen els ho donen. Lluny de la família, la vida està sempre més amenaçada i disminuïda.

Un “cor misericordiós”... com el del Pare, com el de Jesús, és el que se'ns demana en el nostre caminar, en un món en què la vida està disminuïda i amenaçada per a la majoria. La nova tasca que se'ns presenta avui és caminar amb el poble que “viu de miracle”, precisament perquè viu de l'Esperit de Déu misericordiós, allí on a la minoria ens sembla impossible viure i, més sorprenent encara, que ho facin amb generositat.

Caminar amb un “cor misericordiós” és sovint l’única manera de defensar-nos i, alhora, d’enfrontar-nos a la mentida que ens envolta pertot arreu, que unes vegades ja ha niat en el nostre cor i, d’altres, tracta de fer-nos creure en els grans discursos polítics o en la propaganda enganyosa dels “grans d’aquest món”. És com si, en permetre’ns captar la quotidianitat de la vida de la majoria de la gent, ens trobéssim que se’ns ha permès enamorar-nos de la vida des del revers de la història, com si haguéssim començat a tenir uns ulls des d’on “veure i escoltar” la realitat. Una nova sensibilitat ens ha envaït, per no dir seduït.

Sentir-se estimat “misericordiosament” pel nostre Déu i per aquest poble que camina ja amb un cor misericordiós és la font d’aquesta nova sensibilitat, perquè ens permet acarar la lluita per la vida des de la tendresa i la delicadesa experimentada sobre nosaltres. Si nosaltres no ens hem sentit estimats per algú, malgrat el nostre pecat o la nostra conducta insensible, la nostra vida seguirà anodina i sense esperança de que res pugui canviar, perquè no ens hem sentit reubicats en la vida tal i com la delicadesa i la tendresa són capaces de fer-ho. En sentir-nos reconeguts en el cor per damunt de les nostres aparences, el poble ens permet treure el millor de nosaltres mateixos, vencent les pors i arrancant-nos les carotes o antifàços que ens havíem posat per a la nostra vida en societat.

Caminar amb “un cor misericordiós” és anar submergits en la realitat de cada dia. Un caminar que ens empeny a canviar els llocs des d’on “mirar” o “contemplar” el nostre món, perquè no es té la mateixa mirada si es viu al centre de la ciutat, al camp o a les viles o als suburbis.

Una incitació a buscar llocs des d’on “pregar i reflexionar”, car no es contempla i pensa igual des de la catedral o des de la facultat, que des d’una capella o des d’una petita escola rural. Una força que ens llença a una nova forma de “compartir i de ser solidaris”, puix que és molt diferent estar sempre els mateixos a taula on res no hi manca, que sentir-se convidat a participar del sopar del “cafè i pa” de la casa del pobre, que sempre espera a l’amic o al desconegut que s’hi aproparà i que necessitarà compartir amb nosaltres. Una llum que ens mostra una nova forma de “viatjar”, ja que canvia molt un viatge amb tot programat i previst, d’un que s’improvisa per la necessitat del germà, d’una comunitat, o per les disposicions dels que sempre manen i imposen, com el cens de Josep i Maria cap a Betlem.

En fi, com deia un amic, no és el mateix viure enmig del poble com “submarins” protegits dels sofriments, tancats en les nostres idees i “sabers” i abastats de tot, que viure com “esponges” deixant-nos amarar de la humanitat que brolla dels nostres pobles i cultures.

Caminar amb un “un cor misericordiós” és “veure i sentir” el que a la majoria li passa desapercbut, –els sofriments i les alegries del nostre poble– perquè els “ulls i les orelles de Déu” s’han encarnat en nosaltres, com s’encarnen en Jesús de Natzaret.

Caminar amb un “cor misericordiós” és un viatge llarg, lent i silenciós, com el de Jesús durant els seus 30 anys a Natzaret, aprenent de Maria, de Josep i dels seus veïns a “ser home i a ser Déu”.

Caminar amb un “cor misericordiós” és un camí difícil i feixuc, car acaba omplint el nostre cor del sofriment i la joia d’altri, dels pobres, no deixant cabuda al propi dolor i a

la pròpia alegria, patiment que sovint només és el fruit dels sentiments tractats injustament, i goig que és tan sols el plaer sobre el que ens agrada o no. Aquest fou el caminar de Jesús durant els tres anys en què “es feu un de tants”, prenent partit a favor dels pobres i en contra dels poderosos. Tota la gent cabia en el seu cor.

Caminar “amb un cor misericordiós” és deixar-se envair per la gratuïtat, de manera que, a poc a poc, el nostre “cor calculador” davant de la vida i sobre tot davant dels altres, es vagi transformant, de forma que sempre que ens deixem envair per la gratuïtat, experimentem la sorpresa de poder gaudir d’allò petit, d’allò insignificant, d’allò que passa desapercebut als ulls d’altri.. i, alhora, sentir-nos desbordats en la nostra mesquinesa i cridats a fruir i estimar el que és gran, sense càlculs, sense mesura, important-nos només els “rostres concrets” de la gent estimada. La quotidianitat ens permet viure i estimar el que és petit amb tendresa i delicadesa, i la Festa ens llença a viure i estimar amb “generositat” trencant la mesquinesa, l’egoisme, els legalismes, el puritanisme... ja que l’alegria s’ha instal·lat en el nostre cor.

Caminar amb “un cor misericordiós”, en un món que ens sorprèn per la seva capacitat d’engendrar i inventar sofriment, ens permet, en tenir un cor enamorat de la vida –sobre tot de la vida amenaçada i disminuïda–, poder “lluitar i defensar” la vida, amb una sensibilitat nova.

Primer perquè “l’amant ha d’estar al costat de l’estimat”, amb qui ens sentirem empesos a atansar-nos als “rostres concrets” de la dolorosa quotidianitat del poble. Descubrim que la proximitat al sofriment ens canvia i humanitza.

Segon, perquè “la veritat ens fa lliures”, i l’única veritat que pot vèncer a la tremenda mentida del món, que ens volen vendre els rics i poderosos, és que la majoria del poble cada vegada pateix més i és més pobre. Darrere de cada “grau de benestar” aconseguit o per aconseguir que ens mostren les propagandes o discursos, està el dolor dels nombrosos “rostres concrets” de la nostra gent, indicant-nos el preu a pagar.

Tercer, perquè ens introdueix en aquest estrany realisme de què la lluita per la vida comença des de la base, des dels qui estan més disminuïts i amenaçats, com a camí de vida que a la llarga pugui ser per a tots, i no a l’inrevés, com se’ns pretén convèncer, que primer s’ha de començar per uns pocs, pels que ja tenen i “saben” –però que mai es cansen de tenir i “saber-ne més”– i que després aquests, faran que sigui possible per a tots, el que mai acaba de succeir...

Caminar amb un “cor misericordiós” requereix d’un “cor que prega”, obedient al Déu de la vida i d’un “cor solidari” amb aquells que se’ls pren la vida. Com més proper sentim al Déu Pare i Mare de la Vida, més ens sentirem atrets a ser propers a Jesús, present en els nombrosos rostres concrets del nostre sofert poble. Un mateix Esperit d’amor i de Vida ens captiva i ens llença a viure estimant.

Manaments com el de Jesús de “que siguin misericordiosos com el seu Pare Déu és misericordiós” al principi no els captem ni ens diuen res. Després ens desconcerten per semblar-nos utòpics, però finalment ens interpel·len, en sentir que responen als més profunds anhels del nostre cor.

La forma d’estimar de Déu i d’alguna gent del nostre poble, que ens ha convidat o ens ha permès viure amb ells, és el que he intentat transmetre-us en aquesta carta.

Deixeu-vos penetrar pel vostre propi altiplà, lloc del Déu de la Vida que s'ha fet present en la gent senzilla, i sentireu per què he provat de dir-vos que el tarannà que avui se'ns demana als cristians, el nou grau d'humanització del nostre món demana, necessita el caminar amb un "cor misericordiós" dels homes i les dones seguidors de Jesús i de la Bona Nova.

Una abraçada. Us estima.

Pepe H.

No he resistit copiar aquesta cita de J. I.González Faus: "Fem redempció del gènere humà". EIDES 21, 1996.

4. FELICITATS

No puc negar que enguany això de la malaltia té molt a veure amb la celebració del Nadal, potser pel fet de tornar a gaudir d'alguna cosa tan primària com és tornar a respirar amb normalitat sense ajudes externes.

La carta del 86 mostrava que la vida en bolquers per a molts té gust de poc. No, però, per a mi, que té gust de molt...

La preparació de l'advent i les referències a la no-vida del desert, dels malalts que són rejoyenits i guarits, i dels pobres que són respectats, ajuden a anar a la trobada amb el Déu que cura i que dóna plenitud de vida. Com si l'anunci de vida en el desert se'ns fes més esperançador en tornar a respirar a ple pulmó. I així serà, se'm convida a esperar.

Potser pugui d'aquí a un temps afegir a les moltes i precioses imatges del profeta Isaïes sobre el despertar de la vida les imatges dels asmàtics, fibròtics i altres aflagits del pulmó cantant àries al costat dels tres tenors o corrent la marató dels Jocs Olímpics o la Sant Silvestre per cap d'any, o batent el rècord Guinness de pujar mil esglaons en un minut, o pujant muntanyes i des del cim cridar-li a l'eco...

Però la veritat és que em conformo amb una cosa més senzilla i que quan us ho expliqui, espero que sigui alguna cosa tan plena de pau i vida, com poder dir-vos:

Que de nou en la meva passejada per l'altiplà, puc perseguir les vicunyes amb el jeep per "les pampes de San Andrés" en els meus quotidians viatges a casa de la gent de la comunitat.

Asseure'm amb ells, menjar i beure amb ells, compartir les seves alegries i els seus sofriments, gaudir de la seva saviesa mil-lenària, és a dir, deixar-me dur en aquesta mútua fe i amor per la vida.

Serà així de bonic!

Avui m'animo a anunciar-vos que el Nadal ens recorda el que fa anys havia predicat a l'altiplà: "val la pena viure", sigui de la manera que sigui. Nadal és un cant a la vida. I això en un món que no considera digna de viure's una vida emparentada amb el sofriment, la pobresa o el pas del temps; en aquest món que canta a una sola classe de vida, tan matisada per l'exaltació de la joventut i d'una bellesa també jove i sense taca, on resulta que només és aquesta la classe de vida que val.

La veritat és que el relat de Nadal, una vida que comença i acaba al suburbi d'una ciutat, no té moltes possibilitats d'atraure l'atenció dels mitjans de comunicació del nostre món i si algú s'atrevis a fer un espot publicitari, el titllarien de mal gust.

De vegades crec que el que ens passa amb el Nadal és que ens espanta el caminar d'aquesta vida que neix al Portal de Betlem i acaba al turó del Calvari. Ens commou el naixement d'un nen en un pessebre, però ens espanta que hagi d'acabar als suburbis de la capital i en un tipus de mort que estava dedicada als que no eren ningú, ni res, als

esclaus, i per tant una veritable atrocitat física i moral. Ens espanta, perquè ser cristians –seguidors de les passes de Jesús que neix en un pessebre i mor en una creu– sempre és una crida a sortir, a descentrar-nos, a estimar “perquè sí”.

Nadal continua sent un cant a la vida en qualsevol de les seves manifestacions. Un cant a l’esperança en la humanitat i en el tremend futur de tota vida humana: ser fills i filles de Déu. Cap vida humana, per més terrible que sigui, deixa de ser un cant a la vida. Una frase que, de cap manera, està de moda en aquests moments i que sembla que només es pot proclamar en veu baixa. Però, val la pena viure. Jesús ens ho ha vingut a demostrar.

El Nadal serà ben diferent per a cadascun de nosaltres, ja que sovint la mort, la no-vida, el sofriment i el dolor han passat aprop o encara estan passant. A l’altiplà a penes ha plogut, alguns han perdut a éssers estimats o estan lluny dels seus; uns altres encara viuen l’experiència de la manipulació de les manifestacions dels joves en contra de l’actual globalització i a favor de la vida; uns s’han quedat sense treball o fa temps que no en tenen de fix, a uns altres els ha tocat la malaltia i encara segueix present; uns viuen situacions que continuen sense tenir explicació, i uns altres estan cansats de lluitar contra els de fora, però sobretot contra els de dins, en causes en les quals sempre han cregut; els uns amb un inaguantable sofriment físic, els altres en condicions econòmiques sota mínims durant tant de temps; uns amb solitud interior, i uns altres sense *plata* per a continuar estudiant... i no obstant això, ens diuen que val la pena seguir vivint.

Nadal ens ajuda a treure del nostre cor les reserves d’Amor que estaven guardades per a millor ocasió i a tornar a superar la realitat d’estar “cansats de ser bons” (Tenim tantes ganes de pensar en nosaltres mateixos, que els altres es fixin en nosaltres, que també sigui una festa per a nosaltres i no només per els altres...) deixant-nos dur per aquest impuls de “regalar i ser regalat” a tots i amb tots. És important, encara que només siguin uns dies, deixar-se contagiar per la tendresa i les delicadeses del Nen Déu nascut al pessebre i ser molt propers als altres. Potser ens dura més temps...

Per això, preguntem-nos on naixerà Jesús aquest any per a cadascun de nosaltres? On s’escoltarà l’anunci dels pastors?

Però, per què ha de néixer per a cadascun de nosaltres? Per què ens és necessari escoltar l’anunci dels pastors i sortir a corre-cuita a confirmar-lo? Perquè com deia a la carta anterior, vivim esperant. O si de cas, m’atreveixo a respondre, per allò de les Bones Notícies de les quals l’altre dia us escrivia i que d’alguna manera esperem, o que *No és el mateix viure esperant algú en la vida, o esperant la realització d’un esdeveniment, que viure sense esperar res i a ningú.*

I quan l’esperança esdevé realitat, hom salta de goig, sortim a compartir-ho amb els que són aquí, i si més no, per telèfon o per e-mail no parem d’enviar missatges als amics i amigues del que hem vist i sentit. Tot el món se n’ha d’assabentar.

Acabo tot desitjant-vos que aquest Nadal us deixeu encomanar per la tendresa de Déu cada vegada que contempleu una “guagua” (un bebè). Al nostre món vam necessitar contagiar-nos d’aquesta forma d’estimar que és universal i entenedora per a tots i totes. Crec que així podrem mostrar la cara humana d’un món inhumà que ens pretenen imposar. La veritat és que voldria poder enviar-vos una carta diferent per a cadascun o,

millor encara, trucar-vos per telèfon per a felicitar-vos... crec que només podré enviar-vos unes poques lletres i d'aquesta manera allargar uns mesos més el Nadal.

Una abraçada.

Us estima i recorda.

Jikinsikama.

Pepe

5. SETMANA SANTA. ABRIL DE 2002

Alguns ja heu tingut ocasió d'escoltar-me en les xerrades que he fet enguany per la Quaresma en les quals dividia la meua vida en tres-quatre etapes i les comparava amb iguals etapes de la vida de Jesús, i que era fruit d'un suggeriment que em va fer un gran amic, indicant-me que, com a seguidors de Jesús, hem de deixar-nos afaïçonar la vida per la d'Ell: I és que, si de debò ens creiem que Jesús era veritable home, tot el que ell va fer ho podem fer cadascun de nosaltres si ens deixem dur per l'Esperit que ens ha lliurat i que està en el més íntim nostre. Recordeu allò que “si Jesús va caminar sobre les aigües, o si va ressuscitar a un mort, o qualsevol altre miracle... és senyal que nosaltres també podem fer-ho; i si nosaltres no podem fer-ho, és que no ho va fer, per tant no hem entès què significa i hem de buscar el seu veritable significat, fins que veiem que nosaltres també podem fer-ho. Això és el que significa que va ser veritable home, és a dir, “un de tants” com qualsevol de nosaltres”.

El context de Setmana Santa, el temps de Pasqua, (Pasqua = pas) és un esquema que ens permet reflexionar sobre els diversos passos de Déu per la nostra vida. O, altrament dit, aquests diversos “moments forts”, en els quals podem dividir la nostra vida, caracteritzats perquè:

- En ells va tenir lloc una trobada molt especial.
- La nostra vida té un abans i un després de l'esmentat esdeveniment...
- La mort, en alguna de les seves manifestacions, (sofriment, dolor, fracàs, angoixa, temors, pors, inseguretats...) se'ns va fer present d'una forma molt propera.
- Marquem el final de l'etapa i el començament d'una nova, encara que estan precedits, moltes vegades, d'un temps llarg de preparació i li segueix un temps, de vegades també llarg, de consolidació.

En aquest relat, el moment fort personal que us vull compartir és el del canvi sobtat i sorprenent que he viscut en deixar l'altiplà i venir a Barcelona, com a conseqüència d'una fibrosi pulmonar d'origen desconegut.

És el que descriuré com a divendres sant.

Però hi ha un abans, dijous sant, i un després en dues etapes, dissabte sant i la nova alba de diumenge de Pasqua.

Se m'acut que potser us pugui ajudar a comprendre-ho millor, si ho llegiu des d'algun moment fort de la vostra pròpia vida...

EL DIJOUS SANT

En el dijous sant es resumeix el més profund d'aquesta petita història personal de 30 anys passejant per les pampes de l'altiplà de Machaqa.

És un relat escrit després del viscut divendres sant, per aquest motiu, el resum del dia a dia, després de l'ocorregut divendres sant, adquireix una densitat especial. És la font del record sobre la qual sento que s'alimenta la meva vida d'aquests últims anys.

Sobre el record, només algunes idees llegides i meditades:

És el que dona “el sentit a la meva existència”.

Recordar no és fer la crònica de la pròpia vida, sinó d'allò que va posant de manifest el sentit que per a nosaltres té ara el que aleshores havia succeït i que ara és viscut com el punt de partida del sentit de la nostra vida.

Pel record arranquem del viscut en el passat el que volem viure des d'ara.

Pel record anem descobrint, a poc a poc, la línia fonamental de la nostra vida.

I una senzilla lletania sobre “el record” viscut a l'altiplà:

Record d'una trobada continuada amb Déu i amb el poble aimara, en un context únic de benvolguts rostres concrets, emmarcats per unes inoblidables nits estelades i unes postes de sol espectaculars d'un horitzó immens.

Record que està resumit moltes vegades, que només es recorda allò que s'ha “viscut estimant”, allò que s'ha fet amb amor, en aquests milers de relacions tan variades i diverses durant aquests llargs anys passejant per les pampes de l'altiplà.

Record amb els quals tantes vegades he resumit la meva vida com “un passejar per les pampes”, sentint-me acollit per un poble lliure, amb una història plena de saviesa i una tendresa infinita.

Record de què davant de tanta mort, la vida està per donar-la.

Record que la vida és servei “als peus dels nostres germans i germanes”, per més que necessitem anys i anys per a aprendre que l'únic servei que val la pena és el que se'ns demana. Per això el temps indefinit per a aprendre a escoltar i per a aprendre a respondre. Servei que pot ser: netejar els peus (encara que sigui una sola vegada i a només alguna petita part) després de la llarga marxa històrica en la que t'han deixat participar.

Record de tants rostres concrets dels quals un desitja “anar a trobar-se a faltar”, car amb ells i elles la vida ha somrigut, ha plorat, ha ressorgit, s'ha festejat, s'ha realitzat, ha crescut, s'ha transparentat, ha brollat, ha mort, ha passejat...

Record de tantes trobades, algunes de les quals podem anomenar “la trobada”, per tot allò rebut i compartit amb aquesta persona...

Record de tants esdeveniments viscuts, tan plens del millor de la vida: la sorpresa, l'energia, la imaginació, la creativitat, la reciprocitat, la generositat, l'obsessió per l'impossible, la tendresa, la solidaritat, la força conjunta, la delicadesa, el resultat obtingut que semblava un somni, l'obra ben feta i miraculosament acabada, el silenci tan parlat i la solitud tan acompanyada...

Record d'un mateix Esperit que ens permet, com l'ull que busca la llum, reconèixer la veritat que fa lliure, la bellesa que captiva, la tendresa que tot ho impregna, la festa que tot ho contagia, la misericòrdia que regira les nostres entranyes, la saviesa que tot ho aclareix...

Dijous sant, és el dia d'estar junts:

“fiambrejant” en el capvespre de la jornada,

“acullicant” la coca i l’“alcoholcito”, la trobada, la visita, la reunió...

“Partint el pa” en la taula on sempre hi ha un plat que compartir i en la casa que sempre té les seves portes obertes per a qui està venint.

EL DIVENDRES SANT

M'he sentit arrancat de la realitat en la qual vivia.

És la nit en el seu moment més profund. Realitat que se la viu normalment de cop, sobtadament, per més que altres moltes vegades pugui haver vingut precedida d'un temps en el qual se la veia venir.

Hi ha nits que són més llargues que altres. Se sent que s'allarguen més de l'esperat...

Escrivia en una de les cartes de l'altiplà que us vaig enviar: són nits en les quals ja no sabem si són els mateixos homes els quals ens enfosqueixen l'horitzó, o és l'inexplicable, l'irracional, l'inesperat. Què forta és quan l'invisible ens destrueix! A voltes no sabem ben bé com ha començat! (Tot ha ocorregut tan de sobte!).

La mort té mil rostres a través dels quals se'ns fa present. Els seus representants se'ns van apropant amb mil maneres de sofriment i dolor.

La por acostuma a ser el seu acompanyant que se'ns va introduint a poc a poc, perquè sembla que li agrada mostrar-nos camins plens d'incerteses o, fins i tot, de camins predefinits contra els quals no hi ha res a fer. El pes de l'amenaça sempre volta, per més que la “guarneixi” amb paraules molt estudiades i correctes.

Allò mai esperat de sobte ha ocorregut i s'ha fet present. Com una maçada.

És tremendament personal i incomunicable.

No es fan preguntes, si no és l'única: ¿Per què?

Com si tot hagués estat un somni.

Tot el món sobra, per més que se'l necessita més que mai.

És la nit.

EL DISSABTE SANT

És un temps molt proper al divendres, perquè un ha quedat sense “saber res”. Tot ha canviat tant en la vida, que ara sí, són més les preguntes que les respostes.

És un temps amb signes de por, de ganes de plorar per qualsevol cosa, de desconcert, de desgana...

És té la sensació que me l'han jugada, m'han enganyat...

Un temps en el qual no és fàcil distingir què és esperança o què un senzill conhortar-se en la imaginació del record.

Però el record ja no és font de vida, com el de dijous sant, sinó només una enyorança en la qual entretenir-se pensant en el que ha estat la vida i que, a estones, em distreu.

I un creu i alhora no creu:

Crec perquè la meva història ha estat molt intensa i ha tocat les fibres més íntimes, de manera que és el millor que m'hagués pogut passar.

Però no crec perquè aquesta història ja no es té present, ja no es toca allò que era la font de vida.

Són d'aquests moments en els quals aquests dies comentava en l'homilia de Maria Magdalena, que no se sap res, en què “no sé on l'han posat”... i el que em passa en aquests moments és molt semblant per la quantitat de noms concrets dels quals m'he sentit arrabassat, que si bé em fan veure com ha estat de meravellós poder estimar-los com els he estimat i estimo, és molt difícil comprendre-ho.

I continuo esperant que pronunciïn el meu nom com Jesús va pronunciar el de Maria...

I continuo esperant poder comprendre on sonarà i si quan soni em deixarà tan ple de vida com quan Maria ho va escoltar.

I em sorprèn que a estones em sento amb tan poca fe, tot i que potser es degui al fet de voler saber com viure-la per saber com traduir-la, comunicar-la i anunciar-la.

I la veritat és que si sento que si amb el que em va ocórrer fa 40 anys, amb la mort de la meva mare, que la vaig poder viure tan festivament i que em va canviar tant, ara m'intriga, m'entra la curiositat de com serà aquesta vegada i com el podré comunicar perquè uns altres puguin tenir la seva pròpia Pasqua després del divendres sant que han tingut.

És la temporada de l'“hauries de, caldria fer això o allò...” però per més que ho vegi clar i ho comenci a fer, s'arrossega una mandra que ratlla la metafísica, és a dir, amb la

totalitat. I es van deixant les coses d'una dia per a l'altre, amb el que cada dia m'avergonyeixo de no haver fet res i de gaudir d'unes condicions de vida envejables.

És un temps en el qual, a pesar de... se segueix buscant, perquè quan un ha experimentat que la vida fins ara l'ha acompanyat, és a dir, que la vida li ha sortit a l'encontre i l'ha trobat, ja no es pot viure sense buscar-la. Però és una espècie de recerca a les palpentes... No es pot renunciar així com així, per més que a estones un senti que és una recerca impossible. S'espera sense saber a estones per què s'espera si tot ha canviat, si la realitat s'ha trencat.

El fons de dissabte sant és una recerca, però el que es busca no està on el vam buscar. Quan s'ha viscut la vida intensament i compartida, quan sembla que la vida ho ha donat tot, totes les altres coses que et suggereixen són com succedànies (imitacions, i tant de bo que no siguin vulgars imitacions) que, pel cap alt, entretenen, però que no es poden comparar amb la vida viscuda i compartida.

DIUMENGE DE PASQUA

El Ressuscitat és el Crucificat.

Recordeu el que escrivia en aquella carta de la nit:

I és en la profunditat d'aquesta nit que el pobre, el nen, el petit, se'ns fa present en les nostres vides.

D'ells comença a sorgir aquesta estranya resplendor de "la lluna i els estels"!

D'ells, de qui sembla que l'única cosa que els sobra és el sofriment, ens arriba la llum!

D'ells, a qui tants anomenen analfabets, és de qui vam escoltar pronunciar amb afecte el nostre propi nom!

D'ells que estan cansats, és dels qui vam rebre la mà que ens ajuda a aixecar i a seguir caminant!

Ens costa creure'l.

Ens costa creure que d'ells ens pugui venir la llum de l'esperança i el respir enmig de tant cansament.

Potser només en aquesta nit, hem començat a comprendre que van passar al costat de nosaltres carregats amb sofriment i encara així ens van estendre la mà.

Van crear en nosaltres noves esperances de futur, demanant-nos l'inesperat, que mai pensàvem poder donar, el més nostre: la nostra pròpia persona.

Les seves paraules o el seu silenci ens van mostrar que els havíem creat esperances i que no podíem fallar-los. El nostre món, en els seus llavis, ens confirmava i ens identificava en el més interior nostre.

Semblava que no es cansaven d'escoltar-nos i de fer pròpia la nostra nit, (ells que saben tant del sofriment i de la mort!).

Una lectura d'aquests paràgrafs de cadascú de vosaltres, és la qual em permet dir-vos que:

El nou altiplà exterior comença a fer-se present, per més que, a voltes, només ho albiri com en ombres i com alguna cosa que es va gestant.

Però no hi ha dubte que de moment des de l'altiplà interior de cadascun de vosaltres, on està:

El nen o la nena que cadascun duem dintre i em crida pel meu nom; el pobre que sense saber com us permet donar-se sempre en milers de detalls; el petit o petita que sap somriure'm i donar-me la mà mentre se m'apropa... Sí, de vosaltres, m'arriba aquesta nova llum de la vida que està per estrenar als meus 62 anys.

Per acabar, i potser comprendre una mica més aquesta carta, i no deixar-vos amb la sensació de que estic d'hores baixes, només voldria dir-vos que el camí de la fe i la ferma esperança en el Déu de la vida, fan que el moment que visc, només ho apreciï com que només estic en camí per arribar a viure festivament, que això de que per la fibrosi pulmonar ideopàtica m'hagi sentit arrancat de l'altiplà, "és el millor que m'hagués pogut ocórrer". Crec que si visc el dia a dia amb senzillesa i deixant-me dur per la vida que ve de cadascú de vosaltres, us ho podré anunciar.

Acabo per avui.

Gràcies una vegada més per acompanyar-me en aquest caminar.

Una forta abraçada.

Pepe H

6. TRES ANYS DESPRÉS DE LA MEVA ARRIBADA: 23 DE JULIOL DE 2003

En els moments més difícils, al principi del meu caminar per l'altiplà, en un temps en el qual vivíem molts conflictes, un gran amic em va convidar a llegir el capítol 45 de Jeremies, que en el seu últim vers diu: “Et donaré la vida com a botí vagis on vagis” (Bíblia de Jerusalem), “Guardaràs la vida com a premi, vagis on vagis”, (Bíblia Latinoamericana).

I aquest amic em convidava que me'l cregués. I me'l vaig creure. I així ha estat l'altiplà per a mi: una escola de contínues sorpreses davant la vida que se m'oferia. Doncs bé, en aquests moments continuo creient-me'l, i aquests dies han estat com una gran font de vida.

En la història des del juliol fins ara, no puc negar que la vida continua estant present vagi on vagi. És aquesta meravella de la vida promesa que sempre m'ha acompanyat. La veritat és que resulta extraordinari el que em va passant, de manera que em permet seguir vivint en uns moments que la salut segueix un rumb de mínims. La quotidianitat té el seu encís.

La vivència de la vida quantitativament i qualitativa, si bé en d'altres moments ja l'havia viscuda, em permet apreciar que el qualitatiu, amb la seva qualitat, o, com diuen ara, la seva calidesa, adquireix una dimensió especial. Potser no puc gaudir, com abans, de tantes situacions en les quals el clam de la vida em cridava a participar i a lluitar perquè sorgís o es mantingués, però sí puc seguir gaudint ara amb aquestes poques veus que se'm presenten.

Pot ajudar-vos a entendre l'anterior, pensar que si les parròquies de Machaqa eren com deu vegades més extenses o cinc vegades més poblades que aquesta del Poble Sec, en essència, no canvia:

- que els rostres concrets de la gent, sempre, o els de cada vegada més amics i amigues, siguin rostres concrets;
- que en català, castellà o aymara, segueixi escoltant com em saluden pel meu nom i alhora vagi aprenent els seus;
- que pugui anar descobrint els camins de celebrar i pregar de la gent i que aquí com allà em conviden; allà moltes vegades eren celebracions a l'aire lliure, en plena pampa, o en temples de tota mena, si bé a Q'urpa, a voltes ho fèiem asseguts al menjador o a la nostra petita capelleta; aquí les celebracions són en un temple molt acollidor, els diumenges en la celebració de la comunitat, i els dies feiners també asseguts en la capelleta, ja que les forces físiques no és el que més ens sobra;
- que aquest profund desig de solidaritat que es viu tan naturalment, aquí i allà, se m'encomani i m'empenyi a acompanyar-los en aquesta nova realitat;

- que cada vegada més, les portes puguin estar més obertes a tots, sobretot les dels locals parroquials i de la comunitat jesuïta, fent sentir que és la casa de tots i de totes;

- que segueixi tenint trobades amb nous i vells amics i amigues;

- .....

És a dir, res no canvia, ja que mentre hi hagi una sola persona hi ha vida en abundor.

És sorprenent què ràpid passen els dies.

A estones em sembla que l'esperança (esperar el que no es veu = esperar poder passejar per les pampes), i que les expectatives (el que es pot deduir de les proves i del tractament) es un joc difícil d'entendre i compaginar (el partit en el qual sols se'ns demana jugar... Com si fos un joc en el que la malaltia m'anés arraconant cada vegada més a nivells més primaris), per això és curiós com es manté ferma la meva esperança de Bolívia ("passejar per les pampes"), per més que, alhora, se'm presenta sense pal·liatius l'agreujament de la meva salut. És un caminar curiós, ja que no sabia explicar les passes concretes del procés de guariment, de vida, i no puc deixar d'esperar que es donarà.

En resum, que em trobava molt igual al que ja durant aquests anys (el 23 de març ja en fa tres de l'arribada) i que us he estat compartint amb aquestes cartes.

Acabo per avui, ja que m'he allargat molt i em dóna una certa recança. Perdoneu.

Una forta abraçada.

Pepe H

NOTA: "Al capvespre"... havia escrit una mica sobre aquest afegit al de "Cartes des de l'altiplà"... però ja en la següent us contaré aquest canvi.

7. CARTES DES DE L'ALTIPLÀ INTERIOR... AL CAPVESPRE

20 DE MAIG DE 2004

Sinti munat jilatanakampi, kullakanakampi (Benvolguts germans i germanes).

Novament passo una estona amb vosaltres en un temps en què el procés de salut i malaltia ha agafat un nou ritme. Procuraré posar-vos al dia tal com ho he intentat, d'ençà que tot va començar, fa més de tres anys. No és fàcil a hores d'ara ser objectiu. Això depèn força de com ha estat el dia i de com l'he passat, però com ja sabeu per altres cartes prefereixo anar expressant-me tal com la vida va venint. I, a més a més, com palesareu amb aquesta posada al dia, hi ha moments en què penso que serà l'última carta des de l'altiplà interior, i n'hi ha d'altres que en serà una més. En qualsevol cas, són moments especials que comparteixo amb vosaltres.

El procés de deteriorament exterior és feixuc, de manera que ara em trobo ingressat a la infermeria que els jesuïtes catalans tenen a la localitat de Sant Cugat del Vallès, a uns 20 km. de la ciutat (de Barcelona), a l'antiga facultat de Filosofia i Teologia, on vaig viure els tres anys de filòsof (62-65) i on vaig estudiar, en tornar de Bolívia, la teologia (68-72), un lloc ple d'història i de records i, a més a més, amb el regal de l'exquisidesa del tracte i de les cures que rebem de les infermeres que ens atenen.

Des de l'última carta de març he anat veient que els problemes respiratoris s'anaven aguditzant, –malgrat que estic amb la trompa d'oxigen les 24 hores– tot i que en el primer mes i mig li vaig donar més importància a l'hepatitis, que amb un estricte règim de repòs i sobretot de dieta, va quedar, segons les anàlisis, guarida. Va ser un temps en què gairebé no vaig sortir de casa, excepte les tardes per dir missa a la capella que és sota de casa. I com la deia assegut, no suposava cap esforç. La dels diumenges em resultava una mica més esgotadora, però com que m'ajudava un company, m'hi podia enfrontar. Diumenge, 2 de maig, però, vaig començar a notar que havia de fer un esforç més gran. Per això vaig anar a veure el metge que va ser qui em va recomanar un seguiment de ben aprop i intensiu, –en un primer moment, va dir que seria d'una setmana a 10 dies...– alhora que m'aplicaria un tractament intensiu de cortisona per veure si es podia atacar la inflamació pulmonar, així que em vaig traslladar a Sant Cugat. I aquí la baixada ha estat en picat, ja que des del segon dia no vaig poder aixecar-me donat que qualsevol esforç, per mínim que fos, em produïa una forta davallada en la saturació d'oxigen en la sang, amb el consegüent perill de desembocar en una aturada respiratòria. Per ara, el tractament no dóna resultats, caldrà esperar una mica més.

Dies després, vaig poder alternar el llit amb la butaca de l'habitació, encara que ahir el vaig tornar a passar al jaç. Avui, en canvi, torno a sentir-me millor i puc passar un estona tot xerrant amb vosaltres.

Per algunes notes directes o indirectes, orals o escrites, ja us haurà arribat el que he comentat a molts, que si això d'ara no es tradueix en una millora, és que som al principi d'un final que es podria calcular segons la pèrdua de capacitat respiratòria i d'assimilació de l'esforç... d'aquí que vaig demanar a tots aquells que havien de venir que s'espavilessin o ja no em trobarien. És per això que els primers dies d'estada aquí,

tenia, i encara a estones tinc, la impressió que ha ja ha començat, si bé dono un termini una mica més llarg per reaccionar a la cortisona (és curiosa la capacitat que tenim de no rendir-nos tan fàcilment al que fins i tot es presenta com tan evident...). No és fàcil establir terminis, però, pel que vaig captant i relacionant, a fi de mes veurem si la cortisona fa efectes o no, com a màxim un altre mes, però no s'animen a concretar-ho d'una forma directa.

El nou tractament d'*interferón 300* a la Vall d'Hebron ha quedat suspès, ja que en l'actual situació de crisi no reuneixo les condicions per ser admès en aquest nou protocol... queda una porta oberta, però, a través d'un altre conducte que s'inicia a Bolívia i que me l'han ofert...

Internament m'estic movent en aquest procés de distingir entre "expectatives" (tot allò que es pot deduir, o projectar de dades objectives sobre coneixements de la malaltia, sobre altres casos, sobre tractaments realitzats...) i "esperances", (el que es creu –per tant no es veu– el que sembla impossible = una verge o una anciana serà mare, una muntanya es traslladarà de lloc, el lleó i l'anyell... i tants altres cants dels profetes...). I aquest procés fa que a voltes ho visqui amb desconcert, perquè en molts moments les expectatives de sobte es redueixen més i més, com dient-me que deixi de somiar i que sigui realista davant l'evidència d'uns fets tan clars com que cada dia respiro pitjor. I no obstant això, hi ha altres estones en què no dubto que "tornaré a passejar per les pampes" –expressió que resumeix sensiblement i simbòlica la meva esperança del que serà la vida plena–. Així us podeu imaginar com hi ha dies en què la meva forma d'expressar-me és molt ruda per als que m'escolten quan els manifesto que "això s'acaba" i que aprenguem a fer el compte enrere, i altres moments en què puc dir que encara espero aquest estiu poder-me anar a banyar al mar. Amb tot això m'imagino que als qui toca viure d'aprop aquest caminar, a voltes ho han de passar malament, perquè les expectatives que els "que en saben" (metges, infermeres...) els van comunicant no són gaire optimistes, més aviat tot el contrari, i només de tant en tant els queda el fet de que externament tinc una aparença molt saludable (la màscara de l'oxigen al principi impacta una mica), que de moment no tinc signes forts de dolor i que la forma com m'expresso no és la d'un moribund.

En resum, aquesta carta i el que en ella vaig escrivint, es mou en aquesta conjuntura canviant, entre els fruits de les expectatives i de l'esperança, és a dir, en uns moments m'expresso com si fos en el compte enrere i en d'altres com si fos a punt d'iniciar-se. Em confio a vosaltres que sabreu llegir-me, i que no us cansareu del que comparteixo amb vosaltres.

Una manera d'entendre aquest caminar neix de la comprensió de Déu com a "unitat originària de vida i de mort en profit de la Vida", a partir d'aquesta frase de la tesi de teologia del meu company bolivià Manuel Hurtado sj, que en el fons et fa viure com la vida i la mort sempre caminen juntes, sempre però, en profit de la vida, és a dir, més senzillament, malgrat la mort, es continua creient en la vida com el que queda, la que venç, la que guanya la partida. I és una d'aquestes frases que ajuden a llegir i resumir la nostra història, la meua història, per l'altiplà durant aquests anys passejant per les seves pampes. Una història plena de molta mort i de molta vida, de molts finals i de molts inicis o principis de nous camins, de molt patiment i plor, però plena de festa i joia profunda, de molts temors, pors i incerteses, però plena de pau, confiança i certeses impagables...

La veritat és que el gran regal d'haver pogut viure entre un poble com l'aimara, el seguiment de Jesús, expressat com donar la vida, –morir– per aconseguir la vida per als altres, se'l contempla ara com un privilegi, un regal. És a dir, haver pogut viure en una comunitat durant tant de temps, en què, per dir-ho d'alguna manera, era més fàcil pensar en els altres, que en les pròpies coses, malgrat les contradiccions i incoherències personals i comunitàries. I és que el regal d'estar en un horitzó en què “viure estimant” (= “viure morint”), era el que volia, per més que la realitat estigués envoltada d'ambigüitats, d'incoherències, d'inconseqüències, d'errors, però, sobretot, de situacions de mort per a aquelles persones a les que més volia servir... arriba a marcar definitivament.

Traduït això de donar la vida, de morir perquè altres tinguin vida, una mica a la vida de cadascun d'aquests dies en què es palpeja la mort biològica, resulta força senzill i fins i tot trivial, perquè tot allò que s'ha viscut anteriorment pesa i omple completament.

L'any passat en la carta de setmana santa, els deia que estava en aquest procés de poder arribar a viure que el que m'estava passant pogués arribar a ser “el millor que m'hagués pogut passar”, perquè era la forma concreta que se'm presentava en la vida que el seguiment de Jesús es completés en la meua vida, passar per la mort que Jesús ha assumit, és la millor forma de ser plenament humans en un món tan inhumà.

La veritat és que sento que no puc arribar a expressar-me com voldria, per dir-vos que si això de passejar (i respirar) per les pampes ha estat tan fantàstic, això d'ara, estar sense poder moure'm i sense gairebé poder respirar, és quelcom també fantàstic en la seva senzillesa i en la pau que produeixen.

Bé, per avui els deixo. Espero poder continuar compartint. Es poden imaginar que això del “tumpasiniña” és molt més present que en altres moments perquè se'l viu com el gran regal de la vida que sou cadascun de vosaltres.

Una gran abraçada.

A reveure.

Els estima molt.

Pepe H

8. CARTES DES DE L'ALTIPLÀ INTERIOR... AL CAPVESPRE

29 DE MAIG DEL 2004

Sinti munat jilatanakampi, kullakanakampi (Benvolguts germans i germanes).

Novament una estona amb vostès tractant de comentar aquest primer temps a Sant Cugat. Perdonin el desordre.

L'horitzó continua sent el de l'anterior carta des de l'altiplà, aquest estrany equilibri entre les dades de la realitat mèdica i els de l'esperança. I la veritat és que no és fàcil treure conclusions, sobretot perquè hi ha dies i dies. Continuo, per descomptat, amb l'oxigen les 24 hores del dia, però ara he passat dels 6 litres per minut al 10 litres, la qual cosa significa que estic amb el màxim que dona l'aparell. En l'oxigenació també he baixat. Són ja pocs els dies en què deixo el llit per passar a la butaca, perquè no em convé fer esforços, però gràcies a una genial infermera em fan 'reflexo' a peus i cames, que em deixen ben relaxat. Hi ha dies en què he superat les acceleracions dels batecs pels esforços, cosa que em fa sentir molt millor. Gràcies a Déu, estic dormint bé i estem provant la via dels calmants de cara al què pugués ocórrer. Amb tot, les dades no són optimistes, però el deteriorament no és encara gaire accelerat. He pogut tornar a tenir la primera sessió d'acupuntura i espero poder seguir-les.

Quant a l'estat d'ànim, l'experiència està resultant increïblement sorprenent. Intentaré comunicar-ho en la mesura del que es pugui a partir del dia a dia.

Una primera experiència va ser la del dissabte 22. Havia demanat als de la meua comunitat jesuïta de Sant Pere Claver, celebrar el sagrament de la unció dels malalts i amb ells a la gent que venia aquests primers dies per aquí. Ens reunirem uns 30, entre jesuïtes, família i amics. Potser hauria d'haver esperat uns dies més, però necessitava que aquesta etapa tingués, si més no en el seu inici, quelcom de festiu. La veritat és que els catalans no és que siguin gaire festers, però tenen aquesta altra forma de transmetre proximitat i la tendresa amb gestos i mirades que ho inunden tot.

La celebració és ben senzilla: es redueix a posar les mans al cap com desitjant que en aquests moments hom pugui ser el signe extern de què creu que la vida és el millor que existeix. És a dir, com si fos un sagrament = un signe, no tant per a mi, sinó per a la comunitat, els amics i amigues, en el sentit que viure estimant la gent és l'únic que val la pena en la vida. Repeteixo allò de l'altre: "el millor que m'hagués pogut passar", en uns moments en què crec que val la pena ser contagiós en l'estimació per la vida, precisament quan semblava o sembla que me l'estiguessin traient. I una festa és el millor que hi ha per irradiar i contagiar vida. (La veritat és que fins ara no és que estiguem gaire acostumats a invitar els amics a una festa per celebrar que un s'està morint...).

Avui precisament he rebut un regal magnífic. M'han enviat una frase de Paco Cuervo, amb qui en el noviciat vam ser profundament amics i de qui també en el meu primer mes de l'altiplà vaig rebre una carta que em va marcar aquests 30 anys de passejar per

les pampes. Diu Paco: “No serà la mort el llindar estret que cal travessar i que desemboca, impensablement, a l’interior de tot?”.

La veritat és que m’han tornat milers de moments viscuts a l’altiplà en els que, sense saber com, em sentia introduït en el cor de la gent o sentia que el cor de la gent s’introduïa en el meu i “tot” es transformava. Si la mort és aquesta forma tan especial d’estimar (aquest llindar estret...) i hom ha tingut la sort de viure com la mort era el més quotidià per a la majoria de la gent, de sobte s’anaven succeint trobades en què la gent t’obria aquest llindar, aquesta porta, perquè entressis al seu interior. Crec que l’experiència de “la totalitat” és desconcertant (recordeu-vos de les vegades que us he escrit o comentat sobre aquesta experiència de la totalitat expressada en aquell “formatget” que m’oferien en acomiadar-me d’una casa i que era l’únic que tenien... o el refresc, o l’únic catre... en una cosa està el “tot” que no és el que ens sobra, sinó el que és necessari...). Així, sentir-se a l’interior, dins del cor d’una persona que t’ha permès travessar aquesta porta, sense voler et canvia. I d’aquí, que en aquest comentari (tan no sé què que està sortint...) gosi dir-los amb tota senzillesa que alguna vegada alguns hauran experimentat que la meva pròpia forma d’estimar-los, de portar-los en el meu cor, tenia quelcom d’especial per més que portéssim molt de temps sense veure’ns o per més que en la majoria dels moments no ho manifestés amb massa paraules (en això els aimares i els catalans ens semblen força). En certa manera és el que us deia abans, que hi ha gent que t’estima d’una manera com mai t’has sentit estimat i t’empeny a fer-ho amb els altres. Aquest ha estat, sens dubte, el gran regal de les pampes.

M’he embolicat força, però tot plegat és per agrair-vos de la millor manera que sé l’afecte que m’heu mostrat en venir a veure’m, en trucar-me per telèfon, en manar-me les vostres cartes i les vostres salutacions. El Gràcies sorgeix molt de dins, per més que amb la dificultat del cansament que em produeix el parlar, no ho pugui expressar aquests dies com voldria, però m’imagino que us arriba igualment i amb tota aquesta totalitat que em van passar els aimares i la gent de les comunitats.

Per avui us he de deixar. La veritat és que segueixen havent-hi qüestions que, en els silencis d’aquests dies, continuen ressonant en el meu interior; per exemple, com des d’una malaltia com la meva en què em malcrien tant i no em falta de res, es pot compartir “el dolor del nostre món”, no sols el que ens passa la tele, sinó el de la majoria de la humanitat que si alguna cosa podem dir-ne d’ells és que els sobra patiment? La recerca de com ser humà avui, sense sentir tanta vergonya.

Espero seguir una altra estona...

Fins ara. Aquests dies sí em surt molt més de dins que us estimo molt.

Pepe H

**Missa en record del nostre estimat germà Pepe H.
que marxà cap al Pare el 31 de maig de 2004**

“Estar amb qui ningú no vol estar

Estar on ningú vol estar

Estar com ningú vol estar”

(Pepe H., Cochabamba, Bolívia 2 de juliol de 1999)

“– Hi ha aspectes de la vida que es capten millor a través del sentiment que no de la sola raó. Néixer novament, en sentir que som en el cor d’una altra persona. La força de sentir als altres al cor que ens empeny a sortir de nosaltres.

– Apropiar-se, com la millor forma de servir als altres des del respecte a la seva llibertat, però no en el sentit negatiu de sostreure, d’absorbir, de prendre, sinó de fer propi, d’assumir, de sumar. El més nostre és també en els altres i el més dels altres és també en nosaltres: s’obre un camí de relacions sorprenent.

– En aquest moviment del “tumpasiniña” està l’explicació del per què no m’agrada que m’anomenin pare, perquè és un frè a la tasca de ser germà de tots a què estic cridat. Els títols posen barreres, ens allunyen del cor de la persona. Aquesta fraternitat universal a què estem cridats, com diu un amic, Pedro Trigo, està per damunt de tots els altres lligams. I si volem anteposar títols caldria dir germà pare, germana mare, germana professora, germà bisbe, germana excel·lentíssima ministre, germà servent, germà enginyer... però com això complicaria molt les coses, és millor seguir el consell de Jesús, de no anteposar títols, perquè a més a més, a la llarga, un els dóna tanta importància que acaba per deixar la tasca més important: la d’aprendre a ser germans i germanes.”

(...)

“Cerquin el seu altiplà, siguin on siguin. Busquin-lo amb aquests ulls nous allí on als ulls dels altres sembli que no hi ha vida, als afores, al desert, en els marges.. i quedin-se per un temps. Un dia vindrà ALGÚ a enyorar-los. Convideu-lo a sopar i es quedarà per sempre en el seu cor.”

(“Cartes des de l’altiplà interior”, 1 de setembre de 2001)

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona

Telf: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94 - info@espinal.com - www.fespinal.com

Octubre 2005